

Štefan HOZA (*20. 10. 1906 Smižany † 6. 4. 1982 Bratislava)

Slovenský operný spevák, libretista, dramaturg, hudobný publicista, prekladateľ, historik, pedagóg a herec, zakladateľská osobnosť slovenskej opernej kultúry.

Narodil sa v chudobnej rodine železničného robotníka Mateja Hozu a Júlie Jančárovej. Štefanovi postupne pribudlo ďalších šesť súrodencov (Jozef, Ján, Elena, František, Vojtech a Mária). Po ukončení ľudovej školy v Smižanoch a meštianskej školy v Spišskej Novej Vsi, študoval na Štátnom učiteľskom ústave v Spišskej Novej Vsi. V roku 1924 zložil diferenciálnu skúšku z latinčiny a prestúpil nakrátko do siedmej triedy gymnázia v Levoči, kde sa prihlásil do malého seminára Spišskej diecézy. V roku 1925 napokon maturoval na učiteľskom ústave v Spišskej Kapitule. Stal sa učiteľom v Cíferi a od roku 1929 v Bratislave. Popri pedagogickej práci účinkoval v Speváckom zbore slovenských učiteľov a venoval sa písaniu próz pre deti. Od školského roku 1926/1927 študoval externe na Hudobnej a dramatickej akadémii v Bratislave: sprvoti herectvo u Jána Borodáča, ale na odporúčanie prof. Jána Strelca vyštudoval spev v triede prof. Josefa Egema. Jeho talent bol natoľko výrazný, že už počas štúdia začal vystupovať v Slovenskom národnom divadle (SND). Keď školu v roku 1932 skončil, dostal okamžite angažmán. V štúdiu spevu pokračoval v Miláne u C. Piccoliho (1933) a vo Viedni u C. Steinbruckovej (1936). Externe vyštudoval aj hudobnú vedu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Od sezóny 1932/1933 bol najskôr členom operetného súboru SND a stal sa hviezdou pražského i bratislavského operetného neba (Zem úsmevov, Cárovič, Paganini, Poľská krv, Giuditta, Cigánsky barón).... Publikum ho doslova zbožňovalo. Vytvoril hlavné úlohy v hudobných filmoch Poľská krv a Hudba srdc (1934). No napriek tomu, že mu operety prinášali obrovskú popularitu, sám ich chápal iba ako prestupnú stanicu ku závažným operným úlohám. Od začiatku vytváral hlavné úlohy v dielach klasického operného repertoáru: Kováč Wieland (1933), Predaná nevesta (1934), Jej pastorkyňa (1936), Tosca (1937), Eugen Onegin (1939),

Aida (1941).... Zároveň sa snažil, aby sa nespievali len v origináli, ale aj v slovenčine. Ako sólista opery pôsobil v SND celých 30 rokov (1932 - 1962), bol aj jej dramaturgom (1939 - 1945), (1948 - 1951), ktorý významne ovplyvnil profiláciu súboru a režisérom (1956 - 1962). Zároveň sa venoval aj pedagogickej činnosti. Prednášal spev, hereckú a opernú prax na Štátnom konzervatóriu v Bratislave (1953 - 1977) a dejiny hudby na Vysokej škole múzických umení (1963 - 1974). Bol literárne činný, od roku 1925 publikoval v slovenskej periodickej tlači prózu pre deti. Knižne debutoval dielom *Srdce zlatých hodínok* (1932). Nasledovali rozprávky *Líška Pipuška* (1932), román *Ohnivý vzdor* (1933), zbierka povestí *Smoliarov chlapček* (1934) a historický román *Na skale útočišťa* (1935), ktorý neskôr upravil a vydal pod názvom *Tatári idú!* (1938). Bol popularizátorom divadelnej a hudobnej kultúry. Túto tematiku spracoval v knihách *Pohľad na dejiny bratislavského a slovenského divadelníctva* (1936), *Tvorcovia hudby* (1943), *Opera na Slovensku I. a II.* (1953, 1954), *Večer v opere* (1975). Preložil 18 operných a operetných libriet z češtiny, maďarčiny, nemčiny, poľštiny a taliančiny, čím sa v tridsiatych rokoch významne podieľal na poslovenčovaní národnej opernej scény v Bratislave. Je autorom libriet opery *Monte Christo* od Rudolfa Macudzinského (1947) a *Juro Jánošík* od Jána Cikkera (1954) a spoluautorom libreta národnej opery *Krútnava* Eugena Suchoňa (1949), v ktorej bol zároveň prvým predstaviteľom Ondreja Zimoňa. Svoju *Líšku Pipušku* si v roku 1943 adaptoval na libreto detskej opery. Napísal aj dvojdielnu autobiografiu s názvom *Ja svoje srdce dám...*, ktorá vyšla posmrtno v roku 1989. V roku 1931 sa oženil s Máriou Bakošovou, klavíristkou, s ktorou mal syna Igora a dcéru Tatianu. Do rodných Smižian sa každoročne vracal. V roku 1938 si postavil na Maši dom, v ktorom trávil divadelné prázdniny s rodinou až do roku 1959 a v ktorom napísal svoje najznámejšie diela. Do poslednej chvíle života aktívne pracoval, zomrel náhle vo veku 75 rokov, pochovaný je v Bratislave.

Počas svojho pôsobenia stvárnil 25 klasických operetných a vyše 70 operných postáv. Bol aj vášnivým interpretom, propagátorom a zberateľom ľudových piesní. Ako spevák spolupracoval i na známom Plickovom dokumente *Zem spieva* (1933), ocenenom na festivale v Benátkach. Bol tiež spoluautorom a interpretom dvoch tanečných piesní *Dita* a *Nepovedz dievčatko nikomu*, vydaných na platni v roku 1934, ktorá sa stala prvou gramofónovou platňou s nahrávkou slovenskej tanečnej hudby. V ďalších rokoch nahrál mnohé ďalšie populárne piesne: *Ešte raz ku Tebe prídem* (1935), *Cigáň, o čom spieva tvoja pieseň* (1936), *Môj pohľad patrí vám* (1941).... Jeho najväčšie úspechy spadajú do povojnového obdobia, keď bol v 50. rokoch prvým tenoristom opery SND a účinkoval v operách *Carmen* (1946, 1954), *Komedianti* (1947), *Jej pastorkyňa* (1955), *Rusalka* (1950, 1953), *Boris Godunov* (1954), *Svätopluk* (1960). Hostoval na domácich aj zahraničných operných scénach (Praha, Záhreb, Viedeň, Budapešť, Drážďany).

Štefan Hoza vstúpil na scénu národnej kultúry ako jedinečná a všestranná osobnosť na poli hudby a literatúry. Hlasový fond so širokou paletou výrazových odtieňov a zmysel pre dramatickosť predurčili Hozovi stvárňovať prevažne úlohy hrdinského tenora, lyrického a dramatického charakteru. Dostal viacero ponúk na účinkovanie v zahraničí. Hoza však tieto návrhy odmietal. Nikdy sa netajil hlbokým národovectvom a uvedomoval si, že Slovensko potrebuje k rozvoju aj bohatý kultúrny život. V roku 1968 udelili Štefanovi Hozovi titul Zaslúžilý umelec a v roku 2007 mu bol prezidentom udelený Pribinov kríž I. triedy in memoriam.

(EP)